

Józef Czechowicz
„Ballada z tamtej strony”, Warszawa 1932

panu wilamowi horzycy

pieśń

wieczorze seledynowy łuku pachnący
o wieczorze jaskółek
turkusy chryzolity rubiny beryle
wśród wizyj dawno już czułem -
ślubny śpiew nocy
zamknięty w wielkie motyle

o
pachnący wieczorze podaj dłoń
sypie się zmięte powietrze popiołem
do kin przez zapasowe drzwi wbiegają konie
i włosy równo ucięte nad czołem
a ot i różowy dom
i deszcz drobny idzie między buki
seledynowym łukiem

skręcają się jak muskuł elipsy ciemności półmroku
wąska jest brama
w chłodnej koście zapachów
schody i rząd świeczników wiodą cię na zachód
czy ty czy inny w sennych gwiazd otoku
ucz się seledynowymi okrętami kłamać

o wieczorze
o
sierpniowe święto
do kolan dziewczętom
sięgające grą jak morze
jak morze

więzienie

maleją źrenice dnia
przysłonięte rzęsami choin
od myśli do myśli od pnia do pnia
po ciemku chodzić się boisz

przed chatą dotykając chust kwiatem podstrzesza
kobieta w słonecznikach bieliznę rozwiesza

kipi rąk oceanem betonowy stadion
gdy gibki bicz biegnących u mety się zagiał

na przestrzeni z szafirów i oliwnej wodzie
statek pod dymem dąży ku białej pogodzie

wszystko wszystko jest na ziemi

w szpitalu zmięte łóżka płonąca pokrzywa
w ślad zębatej gorączki topią się leniwo

nad wiotszą niż łądygi kolumną obliczeń
astrofizyk natchnione unosi oblicze

bijąc młotem w żelazo na niebios otchłani
murarz przy chmur drapaczu świeci jak archanioł

wszystko wszystko jest na ziemi

tak wiele

wszystko

tak mało

melancholia

rosły
sztywne łodygi anten
dźwięczący na dachach wykres
w godzinach wyniosłych
burzą układał się dzień ten i tamten
i cóż pomogły tu
obrazy nikłe
chęć najdłuższego snu
ach tak
serce serdeczne stuka
ach tak
serce czerwone jak kwitnie lak
odwieczna karuzela
a jeśli nie
niedziela
może zaróżowi mnie
jeśli tak
wiem
nieszczęście kipi i mgła
pod wodą ciemnego dnia
a przecież był złoty krzak
był radością
był tem

pani marli maćkowskiej

w pejzażu

szum kasztanów niżej morski śpiew
gasną o zmierzchu świece ukwieconych drzew
droga w gaju wprost słońca złoci się podwójnie
od szumu i wieczoru ciemniej ustronia
kołysząc się trawą bujną
dziewczyny smukłe na koniach

wzgórze na drożyn skrzyżowaniu
tam kapliczka chłodna jak koral
w półmroku krzyż tam anioł
opuszczone wota rybaków
zapomniana od dawna pora
w rozbitym dzbanku spleśniała śmierć maków

morze szumi kasztany
konie kopytami złoto nad wodą mącą
z jadących jedna rękę podniosła
i znak daje poruszając nią w powietrzu jak wiosłem
bo został u kaplicy żrebak zabłąkany
zajrzał do wnętrza dotknął miękką wargą drzwi
zarzał dziecinnie wysoko nie wiadomo o co

pilsudski

śnieżne konie śnieżycą po świętym marcinie
zamieć dom tratowała a dom mocny wytrwał
dawny czas w zegarach szafach skrzyniach
litwa litwa

pryzmaty dachów tkwiły na wonnych ścian zrębie
dachy strzegły i drzwi i serca okiennic
ganek raźnie skrzykiwał do siebie gołębie
prowadząc na ogródek ze sosnowej sieni

jezioro sine wolno szło do brzegu
usypiając fale jak dzieci
w domu dzieci bez kołysek kołysał spod śniegów
jęczący nieustannie rok 63

inny teraz rok czoło marszczy się inaczej
rusztowania maszty na 20 pięter mur
czerwony ołówek to polityki karabin
przekreślił pozycję starej rozpaczy
organizować cyfry znaczy prowadzić szturm

czyżby koniec na akcjach gumy i jedwabiu
ile milionów rocznie bluzgają nafciane wieże
iloma miliardami fabryki gwizdzą i rżą

a jego nie zmierzyć
on jest on

nie deszcz kwiecica czeremchy siny mundur oblepił
krzyżów orderów gwiazd na piersiach jezioro wiec srebrno
dom na litwie belweder gorzej albo lepiej
może wszystko jedno

sercem zagrać na mapach jak czerwienną kartą
stuka pod wstęgą drgnęło zabołało
stukającym będzie otwarto
stukać czy nie za mało

działa bagnety niki to było 10 lat
przygasły wybuchy śmierć ogniste smugi grzywy
westchnieniem maszyn w tęgim znoju
oddychają za miastem niwy
domy ceglane chaty łakną chleba pokoju

belweder to także dom stary biały jak księżyc
dwoje w nim oczu a tyle światła
patrz nocą na tym domu widać jak ziemia cięży
tam dźwiga ją na barach a t l a s

bez nut

zapada w biały papier
naprzeciw słońca i wód
odwieczne promienie
spadają też mieczami z chmur

śpiewaczki jedwabne jagnięce
i wy dziewice pożogi
przez wiersz przeświecają wasze ręce
księżycem złowrogim

zorza opada przez chmury
a semafor wybucha wżwyż
drzewa kwitną drzewa wicher łamie
konie fal szaleją u zgliszcz

chrapliwe pierwotne krzyki
trzaskają nad światełkiem muzyki
i wężozami popłynęła szumu ulewa
te wiersze z mitycznego kraju
nie chcące śpiewać

lato na wołyniu

łąka huśtawka
sznury pogody chrzęszczą
rozwiewa się nieba kaftan
w rozkołysaniach
kołyszą się gałęzie pachnąc szczęściem
tryumfowania

od chmur dalekich do suchych skał
młot słońca połysk
moich stóp chwała
tratuje Wołyń
unosimy się falisty dym
to słoneczna głowa i ja
opadamy jak zgaszony wybuch
krąży fosforyczny rym
napowietrzną rybą

z rozkoszą gwizdzę w czerwcowy czad
skaczę kołuję tętnię
25 lat
nagiego ciała ogień
ręce ptakami w niebie
wiatrem nad trawą nogi
to pięknie

to pięknie słuchaj
gdy karminowy grzebień
południa żłobi upał
gdy lazurowym koniem do nas
przyfruwa z gorącej przestrzeni
asonans
ukochanej ziemi

hej

pamięci znikniętego

gdzie czerwona kalina
styka się z niebem słodko
szumiąca wiotka
jest jasno

u kaliny zamysłona dziewczyna
jak piękna
niewiele takich w życiu spotkań
spojrzeć w zachwycie zasnąć

morze morze morze
okręt orzeł

ciemność białą mętłą stojącą
łańcuch mocnym sprężeniem trąca
w tej kopule zwróconej w dół
wielkiej jak nicość
łańcuch drży ogniwa idą wzwyż
ostre szpony drą piach i muł dna
wyrzywa się z mroku żelazny masyw krzyż
i prac przez głębię gra
kotwica

morze morze morze
między liny jak deszcz ukośne
wplątał się wiatru proporzec
trzeпоce ostro i głośno
ku zorzy

morze morze morze

wysp bukiety różowe granatowe
w słonej burzy jak pięści się trzęsły
głos daleki szybkim biegał krokiem
przez obszary jasne i szerokie
sztywnym jakby przerzucając się przęsłem
głos daleki tulił się nam do głowy
nie wiedział drżał powtarzał

morze morze morze

w wichrze wyspach kotwicy burzy
szukał głos duży
orła conrada żeglarza

zdrada

dziewanno
grzmiały bryły chmur
dziewojo
szmery drzew się stroją
dziewico
błysnęło złote lico sponad gór
on żonę pojął

w półkolu półksiężycu mulistym śniada
wstęgami ciężkim dymem idzie smuga światła
od sadu w noc gorącą dyszącego jak stado
los się gmatwa

a tymczasem woda się cesała
wartkim szumem u wodopoju
w siedmiu lustrach odbijał się pałac
i słowa
on żonę pojął

wonią próchna ten dom się odziewa
modlitwami szemrzący w kątach
wśród okrzyków do dziewic dziewann
los się zaplątał

samobójstwo

ostatnim towarzyszem świt na hafcie firanek
uderzony wystrzałem z bliska
w ognistym huku i złocie
rozszerzył się nagle w czarnych wód ścianę
wody spadły w cień bez nazwiska
cień w olbrzymie paprocie
z dołu posrebrzane

spadał o sny o sny

bardzo głęboko siwy tuman zmurszały
twarze krążą bezwładnie ośleple
zalane strużącą się krwią
każdej dłoni kwiat biały
ciepły
w atmosferze stojącej pływa drząc

poprzez gęstwą przepastną
w milczeniu jak rzeka długiem
świecąc w ciemnościach niejasno
sennego lotu łukiem
powoli spadł
we mgłą szarawą migocący
nie istniejący
świat

głębiej
tuman zatrzepotał jastrzębiem
nad wieczną nocą
w zawiei form
jak kamień

oszalały wszechmocą
runął mu na spotkanie
sztorm

grzmot grzmot grzmot
nicość
przepaści głodna
żelazna błyskawico
w lot
w odmęt

pęd pęd
ciężkimi tabunami gwiazdy
tratować na szczyt
miażdżyć

wichrem w ryczącej burzy
urastał jego gniew
motał się palił w ryk zamieniał
nie mogły śpiewać dłużej
sprawy człowiecze wspomnienia
poranek wystrzał ziemia
nawet krew

stopionym łały się brązem żywioły w gromie
on poznał i wrzawą w górę
wzbijał się niby płomień
otchłań krzykiem napelniał wojennym
w miliona głosów zawierusze
z wszechrzeczy chórem
i złudzeń
jesteśmy zjawiska czasy ludzie
śmierci geniuszem jednym
śmierci geniuszem

pani kalinie powiadowskiej

deszcz w concarneau

nisko nad lądem chmury zwinięte w pięść
dziewczyna białe wiadro zanurza w zatokę
trzepocze się falami horyzontu część
żagle zakryły drugą przed patrzącym okiem

spoza skały wiśniowej wiatr prychał jak zwierzę
obtarłem o liść ręce burza czas mi odejść
gdy barka rozhuśtana gnioła w pianach wodę
płótna jej się wydeły dziewczęco i świeżo

niby daleka bitwa na budynku grzmiął dach
to w źle przybitych blachach i krokwiach wiatr zagrał
znikły kontury rzeczy zaszumiało z nagła
deszcz spadł niby kurtyna w eliptycznych fałdach

przecucia

u czarnych okien wicher
brzęk choinkowych świecideł
wołam przychyl się przychyl
twarzą ślepą niewidzialny trzepot
szepce idę

więc wówczas pokoju przestrzeń ściany
zbratane z sufitem czworgiem krawędzi górą
siny grzmot przekłuwa na wskroś
pochłania łóżko szafę obrazy stół
więc
jest wielki obszar pod chmurą
ciemny to dół
echem zalany
nawinięty na grzmotu oś

chyba tak płomień szumi
spalając jodłowe wieńce
gdym umilkł
oparłszy głowę na ręce
szumiącą głowę
szumiącą głowę

rozszerzają się mroki granatowe na wszystko
na światłość kobiet
na szybkich pociągów
przytupujący po polach takt
fontanny biura bitwy czeluście szacht
szarość armat wieczorów posągów

zjawiska dawne nowe
dogasają ciemnoaniołowe
smugą się leje powolną ni dobra ni zła ni dziwna
ni śmieszna ni straszna
trwoga
po prostu zimna
jak prąd wichru ze szczelin u proga

imieniny

sobie samemu z goryczą

więc jeszcze jedna mila

wiatr silniejszy we włosach

że godzina godzinę odchyła
łagodnym uchwytem
cały mój posąg

pod popiołem

wichrze popielny czyś po to wiał
by imię moje zetrzeć ze skał

głowy snem owinięte głowy
czarny kozioł prowadzi na makowy zagon
widziałem w czeluści skrzypcowej
jaskółka zawisła wagą

cienie się w cieniach pławią
formy poddają się rytmom
światłością krwawo-pawią
parne parowy kwitną

z morza kobiety złotorogie
wychodzą szukając pieszczot
w jałowcach czerwony ogień
krzaki w ogniu proroczym szeleszczą
do jakich rozwiać się granic
by nie pachniały bagnem
wichru popielny taniec
me imię ściera ze skał
pragnę

sam

u dna ostrego krzyku
nic się nie jawi
brudna skrwawiona stopa na chodniku
płot afisz
drzewa szeregami bojowo
chcą śpiewać ramionami nad głową
ziemia w kamieniach płowych nie może się uśmiechać

a gdzieś
choć naci pajęczce na strzechach
ptaki lecą pod zorzę
świtem
wiatrak ręce ogromne rozłożył
nad żytem
choć rola wędruje brzdami wzdłuż
od horyzontu do horyzontu
od zórz do zórz
nie ma spokoju

pokoju mój z zegarem
przyjacielu z zacisznym objęciem ścian
ty nawet wietrze stary
na ulicach mnie zdradzasz gdzie sam

ach nie noc jedwabi żałobnych
nie burza nad pustki żywiołem
nie sen
słowami czerwonymi
strunami czerwonymi
za rozpalonym czołem
ciemny tors mostu nad ciszą

wszędzie czerwienie kołem
płomienie wisząc
w mętym strumieniu sekund
grożą
powodzią wieków
straszniej niż noc
straszniej niż burza
niż sen

pontorson

ósmą godzinę znaczy twarde zegara terkot
dzieci w sabotach śmieją się biegną do szkoły
odprowadza je sad brzoskwiniowy a pachnie cierpko
jest tu i ranek jasny jak lusterko
wesoły

to on siekierą z bursztynu podcina drzewa nocy
więc wałą się ciemnymi koronami na zachód
w uliczce kościół ma srebrne oczy
domy na kolanach modlą się bez strachu

pole w ciepłych okrzykach
bo tam żółty łubin
swoim nocnym kolorem się upił
a jeszcze słońca połyka
ramieniem pijanym otacza
najmilszą zabawkę swą
miasteczko
płaskie jak taca
stare jak zgrzyt zegara
pontorson

ballada z tamtej strony

o śmierci nic już nie wiem

o czarne okna i powieki
trzeпоce motylami
pachnie sośniną modrzewiem
dotyka co noc snami
zza cichej rzeki
gdzie mgła noga za nogą
wlecze się w ciemny zakąt

trzyma w skrzynce niebieskawy akord
skrzynki otworzyć nie mogąc

życie jest snem krótkim
mówi głos z prawej strony
życie snem krótkim
wtóruje ze smutkiem
głos lewy przyciszony
życie snem krótkim
to trzeci nieodgadniony

i wzbija się w szare niebo
mgła z nieznanego oblicza
a czas
a ziemia dziewicza

o dlaczego
wzrok twój nie schodzi
z przedmiotów pod oknem leżących na stole
z godziny w której żem się rodził
ze skrzynki zamkniętej jak boleść
z umarłych rąk czechowicza

o matce

rano tęcza na ścianie odbita z lusterka
falisty brzęk zegara wydobywa na jaw
maj się sadem puszystym jak chmura rozćwierkał
w oknie które granicą jest izby i maja

powiewają tu matki ciemne ciche ręce
przebywają tęczowy refleks czy wodospad
nad obrusem ciemniejszą ciszej i goręcej
mimo zmarszczek szept smutny niemyślaną groźbą

matko zbudzony patrzę spod rzęs trawy leżąc
matko twe siwe oczy płaczą nade mną może wiatr
jestem tu choć daleko na innym wybrzeżu
twój ostatni kwiat

tak mało wiesz o synu chodząca wśród gromnic
tyle że spajam głązy rymów
tyle że nie mogę zapomnieć
płomienia dymu

jak nikt inny jesteś pośród ludzi
mówić cóż mówić drzeć z niemocy słów
żebyś młoda i piękna w uśmiech mogła wrócić
znów

przez kresy

monotonnie koń głowę unosi
grzywa spływa raz po raz rytmem
koła koła
zioła

terkocze senne półzycie
drożyną leśną łąkową
dołem dołem
połem

nad wieczorem o rżyska zawadza
księżyc ciemny czerwony
wołam
złoty kołacz

nic nie ma nawet snu tylko kół skrzyp
mgława noc jawa rozlewna
wołam kołacz złoty
wołam koła dołem połem kołacz złoty

erotyk

błękitne pierwsze litery
żałobne zaślubiny
pełnia drapieżna
suto cieknie srebro atmosfery
na głębiny
ty ich nie znasz

iskry z czarnego metalu
myśli od prądów osłabłe
opad żalu
z nagła zorza zadrzała
światlistość widzę ciała
świeższą od złotych jabłek

stopione razem
wiersze za mgłą
noce nizinne
szklane
są
jak upał i chłód
ze snu schodzących potęg

czy wiesz te wiersze co cichną
dla ciebie erotyk
srebrna duszyczko zwrotek
marychno

elegia niemocy

stapają posłowie nocy
w ciężkich szatach z buc Zackich makat
szafirowy żwir spod karocy
zaskakał

idę z orszakiem jesiennym
butwieją poetom śpiewy
ciemny
prycha koń we skrzydłach ogniobrewy

w dolinie tej za liściem liść
jak pieczęcie spadają na rude traw niebo
iść dokąd iść
z wierszem jak dym niepotrzebnym

posługiwały mi burze
widziałem dno
cień mnie swym głosem urzekł
apokalipsą zbudził
czy to
jest sprawa ludzi
opowiadać komu
nucę
powinien bym błyskać i grzmieć

tak oto snują się słowa listopadowe
szemrzące sennym listowiem
o czas
o ręce puste
nie mieć białego grom
a chmurę mieć

elegia żalu

ja:

zielona gwiazdo z norwegii
gładkim na śniegu śladem
majowe u drzew noclegi
opowiadaj

gwiazda:

ogniste święta kobiet schodziły ku wodom
lekki wiatr kołysał świat nasz nucąc
chodził smugą złotą
blaskiem gwiazdy zasmucał
dymiły karminowe pieśni
leśny wieczór się przeżył
stojąc w gęstwie wonnych paproci

ja:

skądże przyszedł jak czary zwyciężył
cień przedwczesny
w chłodnym przelocie

gwiazda:

zwyciężył święta święte schodzące ku wodom
bo myśl mą przeczuł
żałuję umarłych młodo
i mieczów

ja:

zakrywam się przed rozpaczą dłonią otwartą
listopad mocno trzyma mnie w ramionach
wiersz ten rozdarto
spójrzyj już kona

gwiazda:

gdy umilknie śmiercią olśniony

stoczy się na me ręce rosą

poniosę go niemo

sinawą szosą

której nie ma

to na niej gasły drzewa wiatr szepty mórz

to tędy szli pomarli zbyt rychło

snuje się mieczów strzaskanych metaliczny kurz

i ja gwiazda północna przetoczę się cicho

to tędy ty idziesz

zanim jeszcze twe serce ucichło

elegia uśpienia

godziny gorzkie bez godów
czarny druk na pożółkłych stronicach
jakby ze stromych schodów
spływała w mroku żywica

zwija się zaulek zawiły
zagubiony we własnych załamach
tętnią mu rynsztoków żyły
rytmami dwoma

niebo sine niebo szare
domy szare domy sine
beznamiętym obszarem
to niebo to miasto rodzinne

tylko myśli się miłość żywą
w myśli na bruku się klęka
naprawdę złotą niwą
faluje tylko piosenka

sen życie ujął
osłoda sen ciężki a nieważki
piękne zjawy sennie kołują
w krwawych ciemnościach czaszki

dni malowane zmierzchem
śniąc także jak zły list potargam

wtedy
kwiaty na gwiazdach wierzchem
rajskie ptaki obsiadają parkan
rzeką światła ścieka śnieg zbrudzony

tęcz jest tyle tęcze lecą ulicą
jedna niesie konew
z żywicą
z żywicą
znów po ogniowych ogrodach
znowu ciemne korony
i w takt ociężałych kroków
spływa po czarnych schodach
żywica i miasto mroku